

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора медичних наук, професора

кафедри наук про здоров'я, проректора з наукової роботи

Ужгородського національного університету

Миронюка Івана Святославовича,

про дисертаційну роботу Козій-Бределевої Світлани Павлівни

«Медико-соціальне обґрунтування моделі попередження споживання новітніх тютюнових виробів серед населення молодого віку»,

подану до Разової спеціалізованої вченої ради при Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького МОЗ України

на здобуття ступеня доктора філософії

в галузі знань 22 «Охорона здоров'я»

за спеціальністю 222 «Медицина»

Науковий керівник: кандидат медичних наук, доцент, завідувач кафедри соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького МОЗ України
Гутор Тарас Григорович.

Актуальність обраної теми дисертації

Дисертаційна робота Козій-Бределевої Світлани Павлівни присвячена одній з важливих проблем суспільства, оскільки тютюнокуріння є одним з провідних факторів ризику виникнення хронічних неінфекційних захворювань.

Україна посідає одне з перших місць серед європейських країн за часткою курців серед дорослого населення. Куріння тютюнових виробів є загрозою для здоров'я людей і причиною передчасної смертності, як серед активних споживачів тютюну, так і серед пасивних курців. Дим від традиційних сигарет, кальянів та електронних сигарет шкодить не тільки курцям, але й тим, хто їх оточує. Щороку близько 8 мільйонів людей у світі та 85 000 українців помирають внаслідок хвороб, спричинених курінням.

З 2012 року на фоні зниження рівня поширеності куріння традиційних сигарет серед підлітків і молоді зростає популярність альтернативних видів куріння, а саме споживання електронних сигарет та тютюнових виробів для електричного нагрівання тютюну. За даними Глобального опитування молоді щодо вживання тютюну (GYTS) один з п'яти дітей віком від 13 до 15 років в країні споживає електронні сигарети, а використання електронних сигарет молодим населенням збільшилось на 46,2%; таким чином їх використовують 7,6% усіх молодих осіб.

Дослідження, що проводилися в Україні, встановили, що більшість осіб молодого віку не усвідомлюють наявності шкідливого впливу новітніх тютюнових виробів на їхнє здоров'я. Рідини для електронних сигарет містять щонайменше 31 токсичну хімічну сполуку, зокрема, пропіленгліколь, рослинний гліцерин, нікотин і ароматизатори, що провокують пошкодження легень, впливають на розвиток пухлин, роблять організм сприятливим до вірусних захворювань, пригнічують імунну відповідь, підвищують ризик розвитку хронічного обструктивного захворювання легень, викликають залежність.

Дисертаційне дослідження Козій-Бределевої С.П. має безпосередній зв'язок з науковими планами, темами Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького і є фрагментом науково-дослідних робіт кафедри соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького: «Детермінанти здоров'я сільського населення та тривалості життя» (2018-2022 роки, № державної реєстрації 0118U000099); «Медико-соціальне обґрунтування шляхів підвищення якості надання медичної допомоги на основі персоніфікованого підходу» (2023-2027 роки, № державної реєстрації 0122U202004). Автор є співвиконавцем зазначених науково-дослідних робіт. На етапі планування робота отримала лист-підтримку від Центру громадського здоров'я МОЗ України щодо актуальності та важливості для сфери контролю

над тютюном та подальших кроків у профілактиці вживання тютюнових виробів.

Новизна дослідження та одержаних результатів

У процесі проведення наукового дослідження Козій-Бределевою С.П. вперше в Україні сформований соціально-психологічний портрет користувачів новітніх форм споживання тютюну. Курцям електронних сигарет з ніотином (ЕСН) притаманно приховування споживання електронних сигарет від сім'ї, з'ясовано, що вони мають низький дохід, більшість з них навчаються. Встановлено, що кожен другий курець ЕСН курить регулярно, $79,17 \pm 4,14\%$ курців ЕСН вказують на емоційну складову як на чинник, що спонукає їх до куріння ЕСН. У $76,77 \pm 4,81\%$ споживачів ЕСН також курять близькі родичі.

Курці тютюнових виробів для електричного нагрівання (ТВЕНів) – не приховують куріння від сім'ї, мають середній рівень доходу, переважна більшість з них працюють. $56,99 \pm 5,13\%$ осіб курять регулярно, а $77,42 \pm 4,34\%$ споживачів ТВЕНів курять для зняття стресу та покращення настрою.

Встановлено, що спільним для обох груп є ранній початок куріння (16 років), регулярність і причини їх споживання, а також користувачі новітніх способів куріння в 14,6 разів частіше, порівняно з курцями традиційних сигарет, не усвідомлюють ризиків їх використання та впливу на власне здоров'я.

Автором дисертації вперше встановлено рівні ніотинової залежності серед курців новітніх форм споживання тютюну. З'ясовано, що кожний четвертий курець тютюнових виробів для електричного нагрівання та кожний шостий курець електронних сигарет з ніотином мають високий рівень ніотинової залежності. З'ясовано, що більший рівень ніотинової залежності за тестом Фагерстрема реєструвався серед молодших за віком курців ЕСН.

За результатами наукового дослідження розроблено та впроваджено організаційно-функціональну модель попередження споживання новітніх

тютюнових виробів серед населення молодого віку. Використання даної моделі дозволить забезпечити збереження здоров'я особи молодого віку, запобігаючи причинам початку курінню тютюнових виробів та удосконалить організацію надання повної інформації з питань профілактики залежності від тютюнокуріння та комплексне надання медичної допомоги курцям.

Вважаю, що результати є цікавими та інформативними, а елементи наукової новизни сформульовані коректно, їх кількість та кваліфікаційні ознаки відповідають нормативним вимогам.

Практичне значення дисертаційної роботи Козій-Бределевої С.П. є те, що матеріали дисертаційної роботи були враховані при підготовці до відповідних змін у чинне законодавство України. Автор брала участь у підготовці законопроектів № 4358 від 10.11.2020 року та № 9227 від 20.04.2023 року, надавала науково-консультативну роботу при опрацюванні методичних підходів щодо професійної допомоги у припиненні тютюнокуріння під час запуску роботи сайту stopsmoking.org.ua в Україні.

Отримані результати наукової роботи стали підставою для аналізу чинників ризику споживання тютюнових виробів, формування соціально-психологічного портрету споживача новітніх тютюнових виробів, розробки та впровадження організаційно-функціональної моделі попередження споживання новітніх тютюнових виробів серед населення молодого віку та розробки методичних рекомендацій з організації профілактики споживання тютюнових виробів.

Теоретичні положення дисертаційної роботи використовуються в навчальному процесі на кафедрі соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, кафедрі соціальної медицини та організації охорони здоров'я Вінницького національного медичного університету імені М.І.Пирогова та на кафедрі соціальної медицини та громадського здоров'я Івано-Франківського національного медичного університету.

Ступінь обґрунтованості і достовірності наукових положень, висновків і практичних рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі.

Дисертація Козій-Бределевої С.П. «Медико-соціальне обґрунтування моделі попередження споживання новітніх тютюнових виробів серед населення молодого віку» оформлена за традиційною побудовою у відповідності з вимогами щодо дисертаційних робіт та містить вступ, аналітичний огляд літератури, розділ «Програма, матеріали та методи дослідження», розділи власних досліджень з аналізом і узагальненням результатів досліджень, висновки, практичні рекомендації, список використаних джерел, додатки.

У ході наукової роботи розроблено дизайн наукового дослідження та структурований на 5 етапів роботи, визначено об'єкт та предмет дослідження, обрано матеріали та використано сучасні методи, що відповідають вимогам наукових досліджень. Визначено необхідний обсяг дослідження, способи збору первинних матеріалів, а також їх часові рамки.

Робота ґрунтується на аналізі джерел релевантної наукової інформації, законодавчих документів та даних соціологічного дослідження.

Для встановлення поширеності споживання різних тютюнових виробів та усвідомленості курців про їх шкідливий вплив на здоров'я проводилося соціологічне опитування 410 осіб молодого віку Львівської області. Метою наступного етапу наукового дослідження було формування соціально-психологічного портрету курця новітніх тютюнових виробів, встановлення рівня ніотинової залежності та причин споживання тютюнових виробів, де за допомогою анонімного анкетування опитано 817 осіб віком 18-44 років.

Дисертанткою проведено аналітичне дослідження законодавчої та нормативної бази щодо попередження тютюнопаління та експертне опитування 32 юристів.

У роботі Козій-Бределевої С.П. матеріал викладено чітко і послідовно, сформульовані автором висновки впливають з отриманих фактичних результатів, що дозволяє вважати їх обґрунтованими та вірогідними.

Опрацьовані практичні рекомендації є актуальними, мають суттєве практичне значення, ефективно апробовані у теоретичній, клінічній і навчальній практиці.

Апробація результатів дисертаційної роботи, повнота викладу основних наукових положень, висновків та практичних рекомендацій.

За матеріалами дисертації опубліковано 9 наукових праць, з них: 4 статті у наукових фахових виданнях, у тому числі 1 – у міжнародному фаховому виданні, що входить до наукометричних баз (SCOPUS); 1 методична рекомендація та 4 друкованих праці, що відображають апробацію матеріалів дисертації.

Результати дисертаційного дослідження доповідались і обговорювались на науково-практичних конференціях із міжнародною участю, а саме: на III міжнародному україно-німецькому симпозіумі «Громадське здоров'я в глобальному та регіональному просторі – виклики в умовах пандемії COVID-19 та перспективи розвитку», Тернопіль, 22-24 вересня 2020 року; XII міжнародній науково-практичній конференції «Scientific research in the modern world», Торонто, Канада, 21-23 вересня 2023 року; на III міжнародній науково-практичній конференції «Progressive Science and Achievements», Доха, Катар, 26-28 вересня 2023 року; на V науковому симпозіумі з міжнародною участю «Громадське здоров'я в соціальному і освітньому просторі – виклики в умовах воєнного стану та перспективи розвитку» Тернопіль, 27-28 вересня 2023 року; Всеукраїнській науковій конференції з міжнародною участю «Розвиток системи громадського здоров'я України в умовах війни та післявоєнної відбудови», Ужгород, 05-06 жовтня 2023 року.

Результати дослідження, впроваджено у роботу КНП ЛОР «Львівський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики», АСМ №5 КНП «Львівська 1-а міська клінічна лікарня імені князя Лева», використовуються в навчальному процесі на кафедрі соціальної медицини, економіки та організації охорони здоров'я Львівського національного медичного університету імені Данила Галицького, кафедрі соціальної медицини

та організації охорони здоров'я Вінницького національного медичного університету імені М.І. Пирогова та на кафедрі соціальної медицини та громадського здоров'я Івано-Франківського національного медичного університету.

Важливим є впровадження відповідних змін у чинне законодавство України.

Оцінка змісту, оформлення та обсягу дисертації, зауваження щодо оформлення.

Дисертація Козій-Бределевої Світлани Павлівни «Медико-соціальне обґрунтування моделі попередження споживання новітніх тютюнових виробів серед населення молодого віку» викладена на 199 сторінках друкованого тексту, в тому числі на 129 сторінках основного тексту. Робота складається із анотації, змісту, переліку умовних позначень та скорочень, основної частини зі вступом, оглядом літератури, матеріалами і методами досліджень, 5 розділів власних досліджень з аналізом та узагальненням їх результатів, висновків та практичних рекомендацій, списку використаних джерел (196 найменувань, із них 165 латиною та 31 кирилицею). Робота ілюстрована 41 рисунком, 7 таблицями, містить 9 додатків.

Назва дисертаційної роботи відповідає її змісту, виконана на високому методологічному рівні. Анотація дисертації представлена українською та англійською мовами, містить логічний та лаконічний опис основних результатів дослідження із зазначенням наукової новизни та практичного використання результатів дисертаційної роботи. Ключові слова роботи відповідають основному змісту наукової праці, відображають тематику дослідження та забезпечують тематичний пошук роботи.

У вступі автор обґрунтовує актуальність обраної теми дослідження, вказує в межах яких науково-дослідних робіт виконано дисертаційне дослідження, доведена необхідність проведення наукового дослідження, вказаний особистий внесок автора, сформульована мета і завдання дослідження, обрано об'єкт, предмет та методи дослідження, описана наукова новизна отриманих

результатів та її практична цінність, наведена структура та обсяг дисертації, відображена загальна характеристика роботи, її апробація та публікації за матеріалами дисертації.

У першому розділі дисертації автор провела аналіз українських та зарубіжних джерел літератури щодо поширеності споживання тютюнових виробів, в тому числі, новітніх форм серед дорослого населення України та світу. Загалом дисертантка проаналізувала 196 наукових джерел. У розділі описані основні причини та мотивація використання різних тютюнових виробів серед молодого населення. Проаналізовані дослідження вітчизняних та іноземних науковців про вплив новітніх тютюнових виробів на стан здоров'я молоді. Вивчені методи регулювання споживання тютюну та новітніх видів куріння на законодавчому рівні у різних країнах світу.

У другому розділі автор представила розроблений дизайн наукового дослідження, що забезпечив чітку послідовність виконання роботи, обраховані необхідні обсяги репрезентативних вибірок для отримання статистично значущої інформації. Описано використані 7 методів дослідження. Козій-Бределевою С.П. були розроблені і застосовані анкети для проведення соціологічних досліджень з виявлення поширеності тютюнокуріння серед населення молодого віку та для подальшого формування соціально-психологічного портрету курця новітніх тютюнових виробів. Анкетування проводилося з дотриманням принципів добровільності, анонімності та конфіденційності.

У третьому розділі описані всі проведені соціологічні дослідження та їх результати на предмет вивчення поширеності споживання різних тютюнових виробів, їх доступності при купівлі та усвідомленості про їх шкідливий вплив на здоров'я. Анкетування проводилося серед 200 чоловіків і 210 жінок молодого віку Львівської області, в період з 15 січня до 14 лютого 2020 року, де з'ясовано, що $34,39 \pm 2,35\%$ опитаних осіб віком 18-44 роки споживають тютюнові вироби. З них $26,34 \pm 2,18\%$ курять традиційні сигарети; $24,15 \pm 2,11\%$ – кальян; $11,71 \pm 1,59\%$ ТВЕНи; $9,02 \pm 1,42\%$ сигарили або сигари і $6,34 \pm 1,42\%$

електронні сигарети. Встановлена висока доступність при купівлі практично всіх видів тютюнових виробів.

З метою визначення особливостей соціально-психологічного портрету курця молодого віку в термін з 1 березня по 30 травня 2023 року проведено опитування 817 осіб віком від 18 до 44 років. За результатами дослідження виокремлено дві групи: 96 респондентів (42 чоловіки та 54 жінки), які вказали, що використовують для куріння електронні сигарети з нікотином, та 93 респонденти (44 чоловіки та 49 жінок), які вказали, що використовують тютюнові вироби для електричного нагрівання. Результати опитування дозволили сформуванню соціально-психологічний портрет користувачів електронних сигарет з нікотином та тютюнових виробів для електричного нагрівання, де подана інформація про стать, рівень освіти, працевлаштування, вік початку куріння, умови проживання, наявність курців серед сім'ї та оточення, ставлення до власного здоров'я.

Для визначення рівнів ніотинової залежності проведено соціологічне дослідження №3 з використанням тесту Фагерстрема та соціологічне дослідження №4 для вивчення типів поведінки у споживачів новітніх тютюнових виробів із застосуванням анкети Хорна.

У ході дослідження встановлено, що новітні тютюнові вироби викликають залежність у молоді, домінуючим типом поведінки куріння, згідно опитувальника Хорна є «Підтримка», що пов'язаний з емоційною складовою курця, на другому місці - «Гра з сигаретою» (куріння у компаніях), на третьому місці - «Спрага» (фізична залежність від тютюну). Розділ написаний в чіткій, логічній послідовності, достатньо ілюстрований рисунками і таблицями та завершується висновками.

У четвертому розділі автором наведені результати аналізу законодавчої та нормативної бази щодо попередження тютюнокуріння, оцінка стану проблеми розвитку державної політики та законодавства у сфері охорони здоров'я населення від шкідливого впливу тютюну та проведене експертне опитування 32 юристів. Проаналізовано дотримання антитютюнових вимог для зниження

поширення тютюнокуріння: заборони продажу класичних тютюнових виробів та новітніх тютюнових виробів у визначених місцях, а також заборону їх продажу неповнолітнім.

П'ятий розділ дисертації полягав у формуванні концептуальної моделі попередження споживання новітніх тютюнових виробів серед населення молодого віку. Модель побудована на принципах комплексності та системності і позитивно оцінена експертами, містить два ключових вектори (державний та індивідуальний), кожний з яких включає дії, направлені на профілактику та заходи щодо зниження залежності споживання новітніх тютюнових виробів у розрізі колективного та індивідуального підходу, забезпечує інформованість молоді про негативний вплив тютюнокуріння на організм курця, формування стійкої позиції на здоровий спосіб життя з комплексом психологічних, терапевтичних та реабілітаційних заходів.

Аналіз використаних літературних джерел дисертаційної роботи оформлений згідно бібліографічних вимог та містить достатню кількість сучасних літературних посилань.

Кожний розділ дисертації завершується висновками, які конкретизують найбільш значущі наукові та практичні результати роботи та в повному обсязі розкривають поставлені в дисертаційному дослідженні мету і завдання. Практичні рекомендації відповідають отриманим результатам, завданням та меті дисертаційної роботи, є конкретними і доступними для використання у практичній медицині.

Дисертаційна робота Козій-Бределевої С.П. є завершеною науковою працею, написана літературною мовою, у науковому стилі, без суттєвих граматичних помилок, в роботі зустрічаються поодинокі пунктуаційні помилки, що не зменшують новизну та практичне значення.

Зауважень щодо оформлення дисертації, первинної документації та інтерпретації автором основних положень немає.

У ході ознайомлення з дисертаційною роботою виникли запитання для дискусії:

1. Яким, на Вашу думку, мав би бути шлях створення та термін реалізації Комплексного плану «Профілактика та подолання тютюнокуріння в Україні»?
2. Де курець може отримати інформацію про ефективне медикаментозне лікування нікотинової залежності та дізнатися про протипокази його проведення? Хто повинен здійснювати дане лікування?

Відсутність (наявність) порушень академічної доброчесності.

При проведенні перевірки рукопису дисертаційної роботи Козій-Бределевої С.П. «Медико-соціальне обґрунтування моделі попередження споживання новітніх тютюнових виробів серед населення молодого віку» на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 Медицина (галузь знань 22 Охорона здоров'я) на встановлення ознак академічного плагіату та інших порушень, що могли б поставити під сумнів самостійний характер виконання автором наукового дослідження, встановлено рівень оригінальності даного дослідження у 96,8 %. Висновок: у дисертаційній роботі не встановлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації, фабрикації або інших порушень, дисертація відповідає всім вимогам академічної доброчесності.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Козій-Бределевої Світлани Павлівни «Медико-соціальне обґрунтування моделі попередження споживання новітніх тютюнових виробів серед населення молодого віку» була виконана у Львівському національному медичному університеті імені Данила Галицького МОЗ України, є завершеною самостійно виконаною науковою роботою, яка містить нові науково-обґрунтовані результати, що мають суттєве теоретичне та практичне значення для медицини і в сукупності вирішують важливе науково-практичне завдання та суттєво доповнює теорію соціальної медицини та громадського здоров'я в частині сучасних знань щодо попередження споживання новітніх тютюнових виробів. За актуальністю теми, обсягом спостереження, науковою новизною та практичним значенням дисертаційного

дослідження відповідає всім вимогам зазначених у п.п. 6,7,8 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому Постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 №44, та наказу МОН України від 12.01.2017 №40 «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» а її автор Козій-Бределева Світлана Павлівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 222 «Медицина» в галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Офіційний опонент:

доктор медичних наук, професор,
професор кафедри наук про здоров'я,
проректор з наукової роботи
Ужгородського
національного університету

 Іван МИРОНЮК